

GAP BÖLGESİ HARRAN OVASINDA SULAMAYA YENİ AÇILAN ALANLARDA TARIMSAL YAYIM ÇALIŞMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE ETKİNLİĞİNİN ARTTIRILMASI

Ferhat ŞELLİ Zir. Yük. Müh¹

Dr. Sebahattin ÇELİK Zir. Yük. Müh¹

1. GİRİŞ

Güneydoğu Anadolu Projesi Alanı Türkiye Yüzölçümünün % 9.5'ini oluşturan ve nüfusun % 8.5'ini barındıran 73 863 km² lik çok geniş bir alanı etkilemektedir. Ayrıca GAP projesi bugüne kadar uygulanmış ve uygulanmakta olan bölgesel kalkınma projelerinin en iddialılarından biridir. Ülke ekonomisine çok büyük katkıları bulunacak olan Güneydoğu Anadolu Projesi, bir entegre projesi olması yanında ülkemiz tarımsal potansiyelini katlayacak niteliğe sahip olması nedeniyle de, sulama sonrası gelişmelerin tesadüfe bırakılmasının mümkün olmayacağı boyutta bir projedir.

Ekonomik kalkınma, sınırlı kaynakların etkin kullanımı, üretim ortamının koşullarının iyileştirilmesi ve kaynakların verimli yatırımlara yönlendirilmesi ile sağlanabilmektedir. Tarımda mevcut üretim faktörlerinden en iyi biçimde yararlanarak, üreticilerin gelirleri artırılabilir ve yaşam koşulları iyileştirilebilmektedir. Tarımın ekonomiye olan katkılarının artırılması, tarımsal kalkınmanın sağlanması ve sürdürülebilirlik yönünden yeni teknolojilerin ve girdilerin en uygun biçimde, uygun yöntemlerle ve uygun zamanda kullanılması önem taşımaktadır. Bu hedefe ulaşılabilmesi için üreticilerin, yayımcı kuruluşlarınca tarım girdileri ve teknolojisinin kullanılması konusunda bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Bu kapsamda üreticilere önerilecek yeni tekniklerin mevcut uygulamalara oranla ekonomikliğinin ve taşıdığı risk düzeylerinin bilinmesi, söz konusu önerilerin uygulanabilme olanağını artırabilmektedir.

Bölgede bugün için yayım faaliyetlerini yürütecek kesim, kamu kesimidir. Gelecekte özel sektörün önemli ölçüde yer alması beklenmektedir. Ancak mevcut yapıda özel sektörün tarımsal faaliyet alanı içerisinde etkinliği çok sınırlıdır. Buna göre bölgede halen kamu kuruluşları tarafından yürütülmekte olan yayım çalışmalarının daha etkin hale getirilmesi için, mevcut yapının köklü bir reorganizasyondan geçirilmesi gerekmektedir.

Üreticiye sürekli bir bilgi akışı sağlayacak olan yayım biriminin, öncelikle kendi içlerinde ve sonra birbirleri arasında etkin bir iletişim ve işbirliği sağlayarak, yayım hizmetlerinin üretici yararına ele alarak yürütülmesi gereklidir. Bu çalışma ile halen yürütülmekte olan yayımcı faaliyetlerinde, üretici, yayımcı ve araştırma ilişkilerinde ne tür sorunların ortaya çıktığı, bu sorunların çözümlenmesi ve etkin bir yayım çalışmasını gerçekleştirmek için gerekli unsurların neler olabileceği konusu incelenmiştir.

2. MATERYAL VE METOT

Araştırmada kullanılan veriler, Şanlıurfa İli'nde birinci kısım sulama alanından seçilen tarım işletmesinden anket yolu ile toplanmıştır. Araştırma alanı olarak seçilen birinci kısım sulama alanında 75 köy bulunmaktadır. Bu köylerden topoğrafik yapı, iklim, tarım tekniği ve ürün deseni gibi özellikler yönünde alanı temsil edebilecek 14 köy (köy sayısının % 20'si) belirlenmiştir. 14 köyde toplam 572 tarım işletmesi bulunmaktadır. Bu işletmelerin oluşturduğu populasyondan anket uygulanacak işletmelerin seçiminde, işletme

¹ Köy Hizmetleri Şanlıurfa Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü - Şanlıurfa

arazi büyüklüğü kriteri esas alınarak, Neyman Örnekleme Yöntemi ile “ $n = N \cdot \Sigma(N_h S_h^2) / N \cdot D^2 + \Sigma(N_h S_h^2)$ ” formülü kullanılarak (3) örnek hacmi, % 90 güven aralığında 63 olarak hesaplanmıştır. Örneklemede işletmeler arazi varlığına göre; 1-50 da, 51-150 da ve 151+ da olarak üç tabakaya ayrılmıştır. Örnek işletmeler oransal dağıtım yöntemi ile üç tabakaya dağıtılmıştır. Buna göre, 1-50 da işletme arazisine sahip olan 24 işletme, 51-150 da işletme arazisine sahip olan 28 işletme ve 151 da ve daha fazla işletme arazisine sahip olan 11 işletmeye anket uygulanmıştır.

Anket verilerinin analizinde, üç tabakadaki işletmeler birlikte dikkate alınmış ve genel olarak değerlendirme yapılmıştır.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

3.1. İşletmelerin Arazi Varlığı ve Kullanım Durumu

İncelenen işletmelerde arazi varlığı ve tasarruf şekilleri Çizelge 1’de verilmiştir.

İşletmelerin arazi varlığı 37.50 da ile 277.82 da arasında değişmekte olup, ortalama 107.90 dekadır. 1-50 da araziye sahip olan işletmelerde ortalama işletme arazisi 37.50 da, 51-150 da araziye sahip olan işletmelerde ortalama işletme arazisi 101.50 da ve 151 da ve daha fazla araziye sahip olan işletmelerde ortalama işletme arazisi 277.82 dekadır. İşletmelerin sahip oldukları arazi varlığının % 75.00’ini 80.92 da ile mülk arazi oluşturmaktadır. Ortalama parsel sayısı 1.52’dir.

Çizelge 1 İşletme büyüklük grupları itibariyle arazi varlığı ve mülkiyet durumu

	0-50 (da)	51-150 (da)	150+ (da)	İşletmeler Ortalaması
Sulu	37,50	101,50	277,82	107,90
Kıraç	-	-	-	-
Toplam	37,50	101,50	277,82	107,90
Mülk Arazi	32,92	81,32	184,64	80,92
Kiraya Alınan Arazi	4,58	20,18	93,18	26,98
Kiraya Verilen Arazi	-	-	-	-
Toplam	37,50	101,50	277,82	107,90
Ortalama Parsel Adedi	1.08	1.71	2.00	1.52

3.2. Alet Makine Varlığı

İşletmelerin ve özellikle 1-150 da arasında arazi varlığına sahip olan küçük işletmelerin mekanizasyon düzeyi yeterli değildir. İşletmelerde ortalama 0.67 adet traktör, 0.62 adet pulluk, 0.52 adet römork, 0.40 adet mibzer, 0.38 adet kazayağı, 0.29 adet sürgü, 0.24 adet tırmık, 0.22 adet diskaro ve 0.08 adet motopomp bulunmaktadır. Traktörü bulunmayan işletmeler ihtiyaçlarını, komşu ve akrabalarının traktörleri ile ya da, traktörü bulunan diğer işletmelerden kiralamak suretiyle gidermektedirler.

3.3 Üreticilerin Yaş ve Eğitim Düzeyi

İncelenen işletmelerdeki işletmecilerin yaş ve eğitim düzeyleri işletmeler ortalaması itibariyle üreticilerin % 15.73’ü eğitim görmemiş, % 10’u okur-yazar, % 70.24’ü ilkökul, % 1.57’si ortaokul eğitimi almışlardır.

Üreticilerin yaş durumu dikkate alındığında işletmeler ortalaması itibariyle, işletmecilerin % 14.48'i genç, % 28.41'i orta yaşlı ve % 57.11'i yaşlı olarak belirlenmiştir. Genç işletmeciler genellikle küçük işletme büyüklüklerinde yoğunlaşmaktadır.

3.4. Üreticilerin Yaşam Standartı

Yaşam standardının küçük işletme büyüklüğünde düşük olduğu söylenebilir. İşletmeler ortalaması itibariyle; yaşam standardı işletmelerin % 60.03'ünde düşük, % 31.94'ünde orta ve % 8.03'ünde ise yüksek oranda belirlenmiştir.

3.5. Bitkisel Üretim

İşletme büyüklük grupları itibariyle 1999 yılı üretim deseni çizelge 2'de verilmiştir.

Sulamaya açılan alanlarda üreticiler sağladığı avantajlar nedeniyle pamuk tarımını tercih etmekte, ekim nöbeti çoğunlukla ihmal edilmekte ve arazi varlığı sürekli olarak tek yönlü kullanılmaktadır. Halbuki Harran Ovası'nda sulu koşullarda yapılan planlama sonuçlarına göre, teknik ve ekonomik nedenlerle işletme arazi varlığının maksimum % 27.57 ile % 40.00'min pamuk tarımına ayrılması uygun olmaktadır (5). Bu durumda bireysel üreticilerin Harran Ovası'nda işletme organizasyonunda hangi üretim faaliyetlerine ne düzeyde yer verileceği ve bunların gerçekleştirilmesinde optimal girdi kullanım seviyesinin ne olacağı konularında yapılmış işletme planlarına uymadıkları ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 2. İşletme büyüklük grupları itibariyle 1999 yılı üretim deseni

Ürünler	0 – 50 da		51 – 150 da		150 - + da		İşletmeler Ortalaması	
	İşletme Başına (da)	%	İşletme Başına (da)	%	İşletme Başına (da)	%	İşletme Başına (da)	%
Pamuk	39.42	88.20	95.00	89.58	262.61	87.28	96.72	88.35
Buğday	2.01	4.50	3.39	3.20	14.71	4.89	4.59	4.19
Arpa	0.23	0.52	1.27	1.20	2.71	0.90	0.95	0.87
Mısır	1.02	2.28	4.03	3.80	14.44	4.8	3.97	3.63
Mercimek	0.40	0.90	1.27	1.20	2.26	0.75	1.04	0.95
Susam	-	-	0.47	0.45	2.68	0.89	0.73	0.67
Domates	0.17	0.38	0.55	0.52	0.54	0.18	39.41	0.36
Biber	1.15	2.57	1.27	1.20	0.75	0.25	1.47	1.34
Patlıcan	0.29	0.65	0.80	0.75	0.15	0.06	0.51	0.47
Toplam	44.69	100	106.07	100	300.88	100	109.47	100

3.6. Tarımda Karşılaşılan En Önemli Sorunlar

İncelenen işletmelerdeki üreticilerin tarımda karşılaştıkları en önemli problemler Çizelge 3 'de verilmiş olup, ağırlıklı genel puanlama sistemi ile çiftçilerin problemleri öncelik sırasına göre değerlendirilmiştir. Buna göre birinci önceliğe 3, ikinci önceliğe 2 ve üçüncü önceliğe ise 1 puan verilmiştir.

Çizelge 3 İşletme büyüklük grupları itibariyle incelendiğinde üreticilerin 1 – 50 da işletme büyüklük grubunda sırasıyla toprak yetersizliği, tarım alet ekipman yetersizliği ve kredi ile ilgili problemleri olduğu görülürken 51 – 150 da işletme büyüklük grubunda tarım alet ekipman eksikliği, kredi ve tarımsal bilgi eksikliği; 150 -+ da işletme büyüklük grubunda ise kredi, ilaçlama ve tarımsal alet ekipman eksikliği gibi problemler çiftçiler için önem arz etmektedirler.

Çizelge 3 İşletme büyüklük grupları itibariyle tarımda karşılaşılan en önemli sorunlar

Tarımsal Sorunlar	0-50 da	51-150 da	150+ da	Genel
Sulama	3	7	4	14
Gübreleme	10	16	8	34
Kredi	11	34	11	56
Tarımsal Alet Ekipman Eksikliği	40	48	9	97
Tarımda Bilgi Eksikliği	6	19	8	33
Toprak Yetersizliği	89	9	4	102
İlaçlama	2	7	10	19
Arazilerin Parçalı ve Dağınık Olması	1	5	2	8
Pazarlama ve Ürün Değerlendirme	0	8	6	14
Tesviye	0	0	0	0

3.7. Üreticilerin Bilgi Edinme Kaynakları

İncelenen işletmelerde üreticilerin tarım konusunda bilgi edinme kaynakları Çizelge 4 'de verilmiştir. Çizelge 4 işletme büyüklük grupları itibariyle incelendiğinde; üreticilerin temel bilgi edinme kaynaklarını; 1-50 da işletme büyüklük grubunda Aile bireyleri ve akrabaları, 51-150 ve 150+ da işletme büyüklük grubunda ise Tarımsal kuruluş görevlileri oluşturmaktadır.

Çizelge.4. İşletme büyüklük grupları itibariyle üreticilerin bilgi edinme kaynakları

Bilgi Edinme Kaynakları	0-50 da	51-150 da	150+da	Genel
Aile Bireyleri ve Akraba	55	25	10	90
Komşu	34	20	6	60
Tarımsal Kuruluş Görevlileri	41	65	24	130
Gübre veya İlaç Bayileri	21	11	3	35
Muhtar	9	11	11	31
Öğretmen	2	0	0	2
Köyün Yaşlıları	0	2	2	4
Sulama Birliğı Elemanları	7	11	7	25

3.8. İncelenen İşletmelerde Üreticilere Göre Köyün En Önemli Problemleri

İncelenen işletmelerde üreticilere göre köyün en önemli problemleri Çizelge 5.'de verilmiştir. Çizelge 5 işletme büyüklük grupları itibariyle incelendiğinde, üreticilere göre yerleşim birimlerinin en önemli problemi tüm işletme büyüklük gruplarında Yol bakım ve asfalt olmaktadır.

Çizelge 3.5. Üreticilere Göre Yerleşim Birimlerinin En Önemli Problemleri

Problemler	0-50 da	51-150 da	150+ da	Genel
Yol Bakım ve Asfalt	50	50	22	122
Cami İhtiyacı	12	17	0	29
İçme Suyu	39	18	13	70
Sağlık Ocağı	32	23	7	62
Elektrik –Telefon	8	4	2	14
Okul İhtiyacı	12	6	2	20
Sulama Suyu	0	0	1	1
İşsizlik	13	6	3	22
Toprak Dağıtımı	8	7	3	18
İmar ve Plan Durumu	10	5	1	16
Arazinin Parçalılığı	0	0	2	2
Futbol Sahası	0	0	1	1
Arazi Tesviyesi	0	0	0	0

3.9. Sulama Sonrası Verilen Yayım Konuları

İncelenen işletmelerde üreticilere sulama sonrası tarım kuruluşları tarafından verilen yayım konuları Çizelge 6’da verilmiştir.

Çizelge 3.6. işletme büyüklük grupları itibariyle incelendiğinde, üreticilere verilen yayım konuları 1 – 50 da işletme büyüklük grubunda sırasıyla sulama, ilaçlama ve gübreleme ; 51 – 150 da işletme büyüklük grubunda sulama, ilaçlama ve gübreleme ; 150 - + da işletme büyüklük grubunda ise sırasıyla sulama, toprak işleme ve gübreleme olarak belirlenmiştir.

Çizelge 6 İşletme büyüklük grupları itibariyle yayım elemanlarınca verilen yayım konuları

Yayım Konuları	0-50 da	51-150 da	151 + da	Genel
Ekim – Dikim	15	10	10	35
Sulama	25	22	18	65
Toprak İşleme	20	14	15	49
Hasat – Harman	8	9	5	22
Gübreleme	22	18	15	55
İlaçlama	25	20	13	58
Yeni Çeşitler	5	5	2	12
Arazi Tesviyesi	6	2	1	9
Pazarlama ve Ürün Değerlendirme	0	1	1	2
Yem Bitkileri ve Hayvan Besleme	0	1	0	1
Seracılık	2	0	0	2
Köye Tarım Kuruluşu Elemanı Gelmedi	4	3	2	9

3.10. Üreticilerin Tercih Ettiği Yayım Konuları

İncelenen işletmelerdeki üreticilerin tercih ettiği yayım konuları Çizelge 7’de verilmiştir. Çizelge 7 işletme büyüklük grupları itibariyle incelendiğinde üreticilere tercih ettikleri yayım konuları 0 – 50da işletme büyüklük grubunda seracılık 51 – 150 da işletme büyüklük grubunda yeni çeşitler, ilaçlamave sulama, 150 - + da işletme büyüklük gruplarında ise sırasıylayeni çeşitler, pazarlama ve ürün değerlendirme ve yem bitkileri ve hayvan besleme gelmektedir.

Çizelge 7 İşletme büyüklük grupları itibariyle üreticinin tercih ettiği yayım konuları

Yayım Konuları	0-50 da	51-150	151 +	Genel
Ekim – Dikim	1	13	7	21
Sulama	15	19	8	39
Toprak İşleme	14	18	8	40
Hasat – Harman	7	5	4	16
Gübreleme	15	13	9	37
İlaçlama	15	31	12	63
Yeni Çeşitler (Pamuğun Dışında)	19	32	32	83
Arazi Tesviyesi	4	4	1	9
Pazarlama ve Ürün Değerlendirme	15	17	30	62
Yem Bitkileri ve Hayvan Besleme	12	8	17	37
Seracılık	32	18	10	60

3.11 Üreticilerin Yeni Teknolojileri Uygulama Durumu

İncelenen işletmelerdeki üreticilerin yeni teknolojileri uygulama durumu Çizelge 8’de verilmiştir.

Çizelge 8 işletme büyüklük grupları itibariyle incelendiğinde üreticilerin yeni teknolojileri uygulama durumu her üç işletme büyüklük grubunda da Önce Riske Girmeden Küçük Bir Birimde Uygularım sonucu tespit edilmiştir.

Çizelge 8 İşletme büyüklük grupları itibariyle üreticilerin yeni teknolojileri uygulama durumu

Yeni Teknolojileri Uygulama Durumu	0-50 da	51-150 da	151 + da	Genel
Önce Riske Girmeden Küçük Bir Birimde Uygularım	18	15	9	42
Önce Başkalarının Uygulamasını Beklerim	13	11	3	27
Maliyetine ve Getireceği Kazanca Göre Uygularım	16	11	14	41
Tarım Kuruluşlarına Sorarım	7	6	12	25

3.12. GAP Bölgesinde Araştırma Kuruluşlarınca Önerilen Yetiştirme Teknikleri İle Üretici Uygulamalarının Karşılaştırılması

Şanlıurfa birinci kısım sulama alanında mevcut üretim deseninde yer verilen pamuk, buğday, arpa, patlıcan, biber ve domates gibi ürünlerde üreticilerce uygulanan ve araştırma kuruluşlarınca önerilen yetiştirme teknikleri karşılaştırılmıştır. Araştırma kuruluşlarınca önerilen ürün çeşitleri, özellikle sebzelerde üreticilerce kullanılmamaktadır. Toprak işlemede ise genellikle öneri ile uygulama arasında bir uyum vardır. Bütün ürünlerde gübre kullanımında araştırma kuruluşlarının önerilerine uyulmamaktadır. Pamukta % 30.46, buğdayda % 51.19 ve arpada % 44.75 oranında fazla N kullanılmakta ve bu ürünlerde fosfor kullanımında sırasıyla % 39.29, % 48.46 ve % 23.08 oranında yetersizlik vardır. Sebze üretiminde 3-6 ton/da yanmış ahır gübresi ve fosfor kullanımı önerilirken, hiç kullanılmamakta ve azot ise domates hariç yetersiz olarak kullanılmaktadır. Üreticilerin bilinçsiz olarak kullandıkları girdilerin neden olduğu kayıplar kesit veriler ile ortaya konulmuş ve bu sonuçlar üretici uygulamalarının iyileştirilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Sulama sayısı, yöntemi ve sulama aralığı konularında hemen hemen üreticilerin uygulamaları, önerilere uygundur. Çapalamada ise önerilerden daha fazla çapa yapılmaktadır. Bölgede daha önce yapılan bilimsel araştırmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir (6,7).

Üreticilerin önerilen yetiştirme tekniği setinin uygulanmasındaki eksiklikleri dikkate alınmadığından, ürüne yapılan yetiştirme işlemleri ve girdi kullanımındaki fazlalıklar, birim ürün maliyetinin olması gereken seviyeye oranla pamukta % 12.81, buğdayda % 11.73, arpada % 10.75, domatestede % 9.42, biberde % 8.63 ve patlıcanda ise % 7.30 oranında daha yüksek oluşmasına neden olmaktadır. Böylece işletmelerin yetiştirdiği ürünlerin üretimini, mümkün olduğunca minimum maliyet ile gerçekleştirmesi olanağı zayıflamakta veya belirli miktarda üretimi gerçekleştirmek için gereğinden fazla kaynak kullanılmış olmaktadır. Bu nedenle yüksek maliyet ile üretim yapan üreticilerin birim üründen sağlayacakları net kar düzeyleri azalacaktır. Diğer yandan bazı yetiştirme tekniklerindeki eksiklikler nedeniyle işletmelerde istenilen düzeyde girdi kullanılmamakta, bu durum birim alan verimini azaltabilmekte, maliyetleri yükseltebilmekte ve net karı azaltabilmektedir. Bu alanda özellikle en ekonomik girdi kullanım seviyeleri ile ilgili kesin kararların verilebilmesi için girdi-ürün ilişkilerinin incelenmesi ve buna göre aşırı girdi kullanımının değerlendirilmesi daha gerçekçi olacaktır (8).

3.13. Yeni Teknolojilerin Benimsenmesini Etkileyen Faktörler

Yapılan anket verileri öncelikle döküm çizelgelerine aktarılmış ve veriler analiz edilirken tüm tabakalardaki işletmeler birlikte dikkate alınmıştır. Anketlerin çözümlenmesi aşamasında Excel bilgisayar paket programından yararlanılmıştır.

İşletmelerin sosyo-ekonomik yapısı ve tarımsal özellikleri ile yeniliklerin benimsenme düzeyi arasında bir ilişki veya etkileşim olup olmadığını belirlemek amacıyla khi-kare analizi yapılmıştır. Analizler "Yates Düzeltmeli χ^2 " yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Analiz aşamasında H_0 : "İki değişken arasında bağıntı yoktur" hipotezi ele alınmış ve " χ^2 çizelge değerleri ile " χ^2 hesap" değerleri karşılaştırılmıştır. Analiz sonuçları çizelge 9'da özetlenmiştir.

Çizelge 9 Khi-Kare Analiz Sonuçları

Değişkenler	S.D.	χ^2 tablo (*)	χ^2 hesap	Hipotez
İşletmecinin Yaşı	4	9.49	10.06	Red
Mesleki Tecrübe	4	9.49	8.90	Kabul
Eğitim Düzeyi	4	9.49	9.78	Red
Yaşam Standardı	4	9.49	18.05	Red
Sosyal Statü	4	9.49	7.40	Kabul
Kitle İletişim Araçlarını Kullanım Düzeyi	4	9.49	4.60	Kabul
Sosyal Katılım ve Çevresel İlişkiler	4	9.49	8.51	Kabul
Empathy Yeteneği	4	9.49	8.77	Kabul
Yayın Servisi İle İlişki Düzeyi	4	9.49	2.40	Kabul
Yayın Çalışmalarına Katılım Düzeyi	4	9.49	6.26	Kabul
Araştırma Enstitüsünü Tanıma Düzeyi	4	9.49	36.50	Red
Arazi Büyüklüğü	4	9.49	10.36	Red
Arazi Mülkiyet Durumu	4	9.49	1.34	Kabul
Parsel Sayısı	6	12.59	2.05	Kabul
Uygulanan Tarım Tekniği Düzeyi	2	5.99	26.62	Red

(*) : % 95 önem düzeyine göre

Çizelge 'deki analiz sonuçlarından hareketle, araştırma alanında; Araştırma Enstitüsünü tanıma düzeyi, Uygulanan tarım tekniği düzeyi, Yaşam standardı, Arazi büyüklüğü, İşletmecinin yaşı ve Eğitim düzeyi gibi faktörlerin, yeniliklerin benimsenmesi üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bugün için öncelikli olarak varolan yapı içerisinde sorunların çözümü üzerinde öncelikle durulmalıdır. Her şeyden önce yaklaşımın öngördüğü unsurlarda eksiklik, yetersizlik var ise sistemin tam olarak çalışması doğal olarak mümkün olamaz. Bu nedenle elde edilen sonuçlar ışığında belirlenen yetersizliklerin üzerine gidilerek daha iyi işleyen bir yapının kurulması yönünde faaliyetler gerçekleştirilmelidir. Söz konusu sorunların, yayımın iyi çalışmasını engelleyen faktörlerin belirlenerek çözüm önerileri geliştirmeyi amaçlayan bu araştırmada aşağıda belirtilen konuların önerilmesi gerekli görülmüştür.

Bölge üreticilerinin eğitim düzeyi düşüktür. Düşük eğitim düzeyi yayım çalışmalarında kullanılan öğretim tekniklerini etkilemektedir. Bu durumda basılı ve görsel yayım araçlarıyla bu kesime ulaşmayı güçleştirmektedir. Bu nedenle görsel ve işitsel araçların kullanımına önem verilmelidir.

Tarımsal verimde büyük bir önemi olan tarımsal mekanizasyonun, üreticilerin yeterli alet makine varlığının olmamasından dolayı tam olarak yerine getirilememektedir. Bunun içinde Ortak Makine Kullanımı vb. organizasyonlarla özellikle sulu tarımda kullanılacak olan alet makine tedarikine gidilmesi gerekir.

Yörede yapılan yayım çalışmaları için izleme ve değerlendirme noksanlığından söz edilebilir. Yapılan çalışmalardan sonra yörede survey yapılarak yayım çalışmalarının başarısı belirlenmeli, daha sonra yapılacak yayım çalışmaları için bir hedef oluşturulmalıdır.

Kırsal alanda bir an önce altyapının (tarla içi geliştirme hizmetleri) tamamlanması gerekir. Çiftçilerin bir çoğu karık sulama metodunu uygulamamalarını sebep olarak topraklarının tesviyesiz olduğunu göstermektedirler.

Münavebe koşullarına uyulmaması ve sulama suyunun kontrolsüz kullanılması nedeniyle önümüzdeki yıllarda çeşitli hastalık ve sulama alanlarında şebeke sularının yetersizliği problemiyle karşılaşılması mümkündür. Nitekim 1997-1998 üretim döneminde pamuk bitkisinde bir çok hastalık ve zararlılar önemli zararlara neden olmuştur.

Özellikle bölgede ekim nöbeti konusunda, pazarlama ve ürün değerlendirme, yeni çeşitler, seracılık, yem bitkileri ve hayvan besleme konularında yeterli bilgisi olmayan çiftçilerin bilgilendirilmesi amacıyla yayım hizmetinin artırılması gerekmektedir.

Sulama yönetimi, çiftçilerin su yönetimi, sistemdeki tuzluluğun azaltılması, drenaj ve hendek bakımı, kanaletlere olan tecavüzlerin azaltılması , köy yollarının, drenaj sularından etkilenmemesi, korunması ve bakımı ve çiftçi kooperatifleri gibi konularda çiftçiler bilgilendirilmelidir.

Çiftlik ve çiftçi ailesinin mali kayıtlarının muhafazası, planlama, en uygun üretim alternatifleri, uygun kredi kullanımları, risk yönetimi ve gelir yönetimi, gibi konularda ilişkin problemler söz konusudur. Çiftçilerinin yarısının 5 hektardan daha az bir araziye sahip olmaları, bu çiftçi ailelerinin tarım sektöründen sağladıkları gelire devamlılıklarında problemler olacağı görüşünü getirmektedir. Dolayısıyla, çiftlik dışı iş imkanları önem kazanmaktadır. Bir alternatif olarak, küçük çiftçiler arazilerini büyük arazi sahiplerine satması ortamı meydana gelmesi halinde ise bu durum arazi toplulaştırması yapılmadan önceki arazi dağılım yapısına bir dönüş olabilecektir.

Pazarlama (pazarlama yapısı bilgileri): Pazarlama tercihleri, pazarlama imkanları, pazarların alt yapısının geliştirilmesi, çiftçi kooperatifleri gibi konulara ilişkin problemler söz konusudur. Tarımsal pazarlama konusuna ilişkin olarak, eğitim programları ve pazarlama yapısının geliştirilmesi konularında ilave çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Eğitim programları, tarımsal girdi alternatiflerinin değerlendirilmesi, girişim alternatifleri konularını kapsayabilir. Kurumsal yapının geliştirilmesi ve çiftçilerin kooperatifler konusunda bilinçlendirilmesi ve bu çiftçi örgütlerinin nasıl kurulup yönetileceği konularını kapsayacağı gibi tarımsal girdi ticareti, tarımsal sanayi, ulaşım ağı alternatifleri, küçük tali Pazar imkanları ve dış ticaret imkanları üzerlerinden de fizibilite çalışmaları konularını da içermektedir.

Çiftçiler, genelde yayım ve araştırmanın önemini tam olarak anlamadıkları gibi yayım ve araştırmanın ürünlerinden de yararlanamıyor. Çiftçi tanımında, arazi sahibi veya araziyi işleten işçi mi olduğu konusunda farklılıklar var. Yayım ve araştırmanın hedef kitleyi bulmakta başarısızlığı söz konusudur.

Tarla demostrasyonları çiftçilerin kendi tecrübelerinin doğrudan yayım ve araştırma ile bütünleştiği ve çiftçi organizasyonları ve özel sektörün katılımıyla güçlenecek faaliyetlerdir. Genelde, tarla demostrasyonları iyi uygulandıkları takdirde araştırma sonuçlarının ve yeni teknolojilerinin yayımında en etkin bir tekniktir. Çünkü tarla demostrasyonları çiftçinin kendi tarlasında yapılan çiftçi tarafından yürütülen ve uzmanlarca izlenen faaliyetlerdir.

Araştırma hizmetleride yayımda olduğu gibi çiftçiye aktarılabilir. Ancak araştırma bulgularını yayım ile paylaşır ve bu hizmeti onlara bırakırsa etkinlik arttırılacaktır.

Ücrete tabi olabilecek bilgi kaynakları, üretim teknikleri, çiftlik yönetimi, pazarlama, işleme ve çiftçi organizasyonları gibi konulardaki bilgilerin ücrete tabi olması uygun olunabilir. Bu tür bilgilere ücretsiz ulaşmanın bir çok yolu vardır ve bu bilgilere “ devlet malı “ olarak bakılır. Bu bilgi kaynaklarının özelleştirilmesi mümkün olmakla beraber devamlılıkları için yine de kamu desteğine ihtiyaç duyulacaktır. Diğer taraftan, yatırım gerektiren, yeni teknolojilere dönük bilgiler özel bir mal olarak kolaylıkla satılabilirler. Bu tip bilgilere, fiziki yatırımla, çiftlik yönetim teknolojisi, pazarlama ve ürün işleme ekipmanları hakkındaki bilgiler dahil edilebilir.

Bölgede uygun üretim tekniği araştırmalarının iller ve ilçeler düzeyinde ve bireysel ürünler için sürekli olarak yürütülmesinde büyük yarar vardır. Geliştirilen yeni teknikler, yayım elemanlarınca üreticilere ulaştırılmalıdır. Ayrıca üreticilerin gerçek gereksinimlerinden ortaya çıkan araştırma konuları da bu elemanlarca araştırma kuruluşlarına taşınmalıdır. Bölgede üreticilerin eğitimi konusunda kamu tarımsal araştırma ve yayım kuruluşları dışında, üretici örgütlerinden de yararlanılması, büyük ölçüde yararlı olabilir.

Bölgede yapılan araştırma sonuçlarına göre saptanan uygun yetiştirme tekniği seti üreticilerce istenilen düzeyde uygulanamamaktadır. Üreticilerin uygun yetiştirme tekniklerine uyumu konusu, özellikle sürdürülebilir kaynak kullanımı ve üretici gelirlerinin artırılması yönlerinden önem taşımaktadır. Bölgede üreticilerin özellikle gübre kullanımında toprak analizi yaptırılmaları, ilaç kullanımında uzman görüşlerini almaları ve diğer tarım tekniklerinin uygulanmasında tarım kuruluşlarından görüş almaları ve bu amaçla bölgede tarımsal danışmanlık ve yayım hizmetlerini geliştirilmesi, üretici-araştırma kuruluşları ilişkilerinin geliştirilmesi gerekli görülmektedir. Bu sonuçlar, bölgede üreticilerin müdahaleci yöntemler ile rasyonel tarım teknikleri kullanımına yönlendirilmesinin gerekliliğini göstermektedir.

KAYNAKLAR

1. Işıklı, E. ve Olgun, A., 1991. "Türkiye'de Tarımsal Yayım Çalışmalarında Verimlilik ve Etkinlik". I. Verimlilik Kongresi, MPM Yayınları No: 454, 27-29 Kasım 1991, Ankara, s.357-364.
2. Bülbül, M. ve Güneş, E., 1994. "Tarımsal Üretimde Verimlilik ve Etkinliğin Artırılması". II. Verimlilik Kongresi, MPM Yayınları:540, Ankara, s.114-128.
3. Yamane, T., 1967. Elementary Sampling Theory. Prestice-Hall Inc., Englewood Cliffs, N.S., USA.
4. Anonymous, 1996. GAP Bölgesinde Sulu Koşullarda Bitkilerin Yetiştirme Teknikleri. KHGM Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü-GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı Yayını, Şanlıurfa.
5. Özçatalbaş, O. ve Direk, M., 1994. GAP Bölgesi Sulanan Alanlarında Pamuk Yetiştirme Tekniğı Konusunda Üretici Uygulamaları İle Çiftçi Eğıtimi ve Yayım Şubesi Önerilerinin Karşılaştırılması, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt:9, Sayı: 4, Adana.
6. Gürgen, Y., Özçatalbaş, O. ve Orhan, M.E., 1996. GAP Alanında Uygulanmakta Olan Yayım Çalışmalarının Değerlendirilmesi ve Etkinliğini Artırma Olanakları, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Genel Yayın No:92, Adana.
7. Esengül, K., Karkacier, O. ve Akçay, Y., 1994. Seçilmiş Bir Bölgede Tarımsal Araştırma Kuruluşlarınca Önerilen Gübre Kullanımı İle Üretici Uygulamalarının Kararlandırılması ve Optimal Gübre Kullanım Düzeyinin Belirlenmesi (Tokat İli Örneđi). Türkiye 1. Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt: 2, İzmir, s. 141-149.